

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAPISI

TOPLUM, TOPLUMSAL YAPI VE TOPLUMSAL KURUMLAR	3
TOPLUMSAL EŞİTSİZLİK VE TOPLUMSAL TABAKALAŞMA	7
KÜLTÜR, TOPLUMSAL YAPI VE TOPLUMSAL DEĞİŞİM	12
GENEL HATLARIYLA OSMANLI TOPLUM YAPISI	15
TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAPISI: CUMHURİYET DÖNEMİ DEVRİMLERİ	20
CUMHURİYET DÖNEMİ DEVRİMLERİ	24
TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAPISI: TÜRKİYE EKONOMİSİNİN DÖNÜŞÜMÜ	29
TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAPISI: KENTLEŞME VE KENTSEL DEĞİŞME	34

TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAPISI: DEMOGRAFİK DÖNÜŞÜM.....	38
TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAPISI: AİLE	41
TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAPISI: TÜRKİYE’DE GENÇLİK.....	47
TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAPISI: EĞİTİM.....	52
TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAPISI: BİLGİ TOPLUMU VE TÜRKİYE.....	57
TÜRKİYE’NİN TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAPISI: TÜRKİYE’DE TOPLUMSAL SORUNLAR	61

TOPLUM, TOPLUMSAL YAPI VE TOPLUMSAL KURUMLAR

1. Toplum Nedir?

Toplum, gündelik yaşamın sürdürülebilmesi amacıyla çeşitli yapılar ve kurumlar oluşturarak bu yapılar içinde belirlenen ilişkilerle iletişim kuran bireyler topluluğudur.

Aralarında tarihsel, ekonomik, kültürel ve sosyal ilişkiler bulunan, ortak anlayış ve davranış biçimleri geliştirmiş bireylerden oluşan bir bütündür.

Toplum, ulusal ya da küresel ölçekte örgütlü bir sosyal sistem olarak düşünülebilir. Bireyler, bu sistem içerisinde sosyal roller üstlenir ve karşılıklı etkileşim içerisinde toplumsal düzeni sürdürür.

2. Toplumsal Yapı

Toplumsal yapı, bir toplumu oluşturan organize sosyal kurumlar kümesi ve bu kurumlar arasındaki kurumsallaşmış ilişki kalıpları olarak tanımlanır.

Bir toplumun yapısı; o toplumu oluşturan başlıca öğelerin (aile, din, eğitim, ekonomi, siyaset, hukuk gibi) toplum içindeki yerleri ve bu öğeler arasındaki ilişkilerle şekillenir.

Toplumsal yapı, zaman içinde gelişen dinamik bir sistemdir. Tarihsel süreçte yaşanan değişimler, toplumsal kurumların işlevlerini ve biçimlerini dönüştürmektedir.

3. Toplumsal Öğeler

Toplumsal yapıyı oluşturan temel öğeler şunlardır:

Toplumsal kurumlar: Aile, din, eğitim, ekonomi, siyaset gibi kurumlar.

Toplumsal tabakalar: Sınıf, statü, toplumsal hareketlilik ve tabakalaşma yapıları.

Kültür ve toplumsal yapı: Ortak değerler, normlar, inançlar ve yaşam biçimleri.

Toplumsal değişme: Teknolojik, ekonomik, politik ve kültürel alanlardaki dönüşümlerin toplumsal yapıyı etkileyerek yeni kurumların ortaya çıkmasına neden olması.

4. Yapısal-İşlevselcilik Yaklaşımı

Bu yaklaşıma göre toplum, bir organizmaya benzer şekilde birbirine bağımlı farklı parçalardan (sistem ve alt sistemlerden) oluşur.

Her alt sistem (örneğin eğitim, aile, hukuk) toplumun bütünsel işleyişine katkı sağlar.

Sosyal roller ve rol ilişkileri, toplumda bireylerin konumlarına göre üstlendikleri görev ve sorumlulukları ifade eder.

Toplumsal düzenin sürdürülebilirliği; değer birliği, iş birliği ve kurumsal işleyişin istikrarı ile sağlanır.

5. Toplumsal Kurumlar

Toplumsal kurumlar, bireylerin gündelik yaşamını ve toplumsal eylemlerini düzenleyen yapılar olarak tanımlanır.

Bu kurumlar, toplumda düzenin oluşmasına ve devamlılığının sağlanmasına hizmet eder.

Her toplumsal kurum, değişen toplumsal ihtiyaçlara göre yeni işlevler üstlenebilir; yani dinamik ve esnek yapılardır.

6. Toplumsal Kurumların Düzeyleri

Toplumsal kurumlar üç düzeyde ele alınır:

6.1. Küresel Düzeyde

Ekonomik ve siyasi örgütler (IMF, Dünya Bankası), uluslararası iş birliği kuruluşları (BM, WHO) gibi kurumlar toplumsal düzeni küresel ölçekte etkiler.

6.2. Ulusal Düzeyde

Eğitim sistemi, iş yaşamı, ekonomik yapı, siyasal sistem, din ve medya gibi kurumlar, toplumun ulusal yapısını düzenler ve yönlendirir.

6.3. Yerel Düzeyde

Aile yapısı, hane halkı, kırsal ve kentsel yerleşim örgütleri yerel düzeyde toplumsal kurumları oluşturur. Bu kurumlar bireyin gündelik yaşamında doğrudan belirleyici rol oynar.

TOPLUMSAL EŞİTSİZLİK VE TOPLUMSAL TABAKALAŞMA

1. Toplumsal Eşitsizlik Nedir?

Toplumsal eşitsizlik, toplumda farklı birey ve grupların sahip oldukları fırsat, hak ve kaynaklar bakımından önemli farklılıklar göstermesidir.

Bu farklılıklar, sadece bireysel özelliklerden değil; aynı zamanda ekonomik, sosyal, politik ve kültürel yapıların işleyişinden kaynaklanır.

Toplumsal eşitsizlik, sadece ulusal düzeyde değil, aynı zamanda uluslararası düzeyde de gözlemlenen çok boyutlu ve çok yönlü bir kavramdır.

2. Tarihsel Bağlamda Toplumsal Eşitsizlik

Modern öncesi toplumlarda eşitsizlikler mevcut olmakla birlikte, bu eşitsizlikler genellikle günlük yaşamda görünür değildi ve toplumsal dilde kavramsallaşmamıştı.

yüzyılda Fransız Devrimi ile birlikte eşitlik (egalite) kavramı gündeme gelmiş; yurttaşlar, yönetenlerin yetki ve rollerini sorgulamaya başlamıştır.

Sanayi Devrimi ise ekonomik alanda derin yapısal değişiklikler yaratarak, sınıf farklarının belirginleşmesine ve toplumsal eşitsizliklerin artmasına zemin hazırlamıştır.

3. Toplumsal Tabakalaşma

Toplum bir bütündür; ancak homojen değildir. Farklı grup ve kesimler, toplumda değişik düzeylerde fırsat ve haklardan yararlanır.

Toplumsal tabakalaşma, toplumun bu heterojen yapısını sınıf, statü ve toplumsal hareketlilik kavramlarıyla açıklayan yapısal bir olgudur.

4. Toplumsal Sınıf Kavramı

Modern toplumlarda sosyal sınıf, bireyin ekonomik konumuna göre belirlenir; bu konum, çoğunlukla kişinin ailesinden devraldığı bir mevki olmaktan ziyade kendi kazandığı sosyal konumdur.

Sınıf farklılıkları, hem ekonomik (mülkiyet, gelir, meslek) hem de ekonomik olmayan (siyasi, sosyal, kültürel) faktörlere dayanır.

Sınıflar arası dikey hareketlilik (sosyal statü yükselmesi veya düşmesi) ve yatay hareketlilik (aynı sınıf içinde konum değiştirme) mümkün olabilir.

5. Toplumsal Sınıf Farklılıkları

Sanayileşmiş ve gelişmiş toplumlarda:

Üst sınıf: İşverenler, sanayiciler, üst düzey yöneticiler

Orta sınıf: Beyaz yakalı çalışanlar, devlet memurları

Alt sınıf: Mavi yakalı işçiler, el emeğiyle çalışanlar

Kırsal kesimde sınıflar, tarımsal toprak sahibi olma durumu, işlenen ürünlerin pazarlara entegrasyonu ve bölgesel farklılıklar gibi özelliklere göre ayrılır.

6. Sosyal Statü

Sosyal statü, bireyin mesleki konumu veya bağlı bulunduğu sosyal gruplar (aile, cemaat, aşiret) aracılığıyla elde ettiği toplumsal prestij, onur veya itibar düzeyidir.

Statü, ekonomik güçten bağımsız olarak, kültürel ve sosyal değerlerle şekillenir. Örneğin, meslekler arası saygınlık farklılıkları bu kavramla açıklanır.

7. Marksist Kuram ve Toplumsal Eşitsizlik

Karl Marx'a göre, toplumsal eşitsizlik üretim araçlarının mülkiyetinden kaynaklanır.

Toplum iki ana sınıfa ayrılır:

Bourgeoisie (burjuvazi): Üretim araçlarının sahibi olan ve üretimi kontrol eden kesim

Proletarya (işçi sınıfı): Emek gücünü satarak geçimini sağlayan kesim

Ekonomik altyapı, üst yapıyı (siyasi, sosyal, kültürel yapı) belirler ve sınıf çatışması toplumsal değişimin ana motorudur.

8. Weber'in Sosyolojik Yaklaşımı

Max Weber, sınıfın yanı sıra statü ve güç kavramlarını da toplumsal konumu belirleyen faktörler olarak ele almıştır.

Sınıflar, pazar içinde mal ve hizmetlerin değiş tokuşu bağlamında oluşurken, statü toplumsal prestij ve kültürel farklılıklara dayanır.

Güç ise, siyasi örgütlenme ve karar alma süreçlerindeki etkidir.

Bu üç unsur, birbirinden bağımsız olmasına rağmen bireyin toplumsal konumunu belirler.

9. Yapısal-İşlevselci Görüş

Toplumsal tabakalaşmanın toplumun işleyişi için gerekli ve doğal olduğunu savunur.

Farklı beceri ve yeteneklere sahip bireylerin farklı sosyal pozisyonlarda yer alması, toplumun işlevselliği için zorunludur.

Toplumsal roller ve görevler, toplumsal düzenin sağlanması açısından önemlidir.

10. Toplumsal Hareketlilik

Toplumsal hareketlilik, bireylerin veya grupların toplumsal konumları arasında hareket etmesidir.

Nesil içi hareketlilik: Bireyin kendi yaşam süresi içindeki sosyal konum değişimi

Nesiller arası hareketlilik: Bireyin atalarının sosyal konumuna göre değişimi

Hareketlilik yukarı dikey (sosyal statüde yükselme) veya aşağı dikey (düşüş) olabilir. Yatay hareketlilik ise aynı sosyal sınıf içinde konum değişimini ifade eder.

KÜLTÜR, TOPLUMSAL YAPI VE TOPLUMSAL DEĞİŞİM

1. Kültür Nedir?

Kültür, tarihsel ve toplumsal gelişme süreci içinde insanın yarattığı, maddi ve manevi değerlerin tümünü kapsar.

Aynı zamanda, bu değerlerin sonraki nesillere aktarılmasında kullanılan araçların bütünüdür.

Türkiye Dil Kurumu'na göre kültür, "insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü" olarak tanımlanır.

2. Kültür ve Toplumsal Yapı İlişkisi

Kültür, toplumdaki tüm ilişkilerde ve etkinliklerde gözlemlenebilir.

İnançlar, değerler, normlar, semboller ve dil kültürün temel unsurlarıdır.

Semboller, toplum üyeleri arasında fikir ve duyguları yansıtan kelimeler, mimikler ve gösterimlerden oluşur.

Kültür, toplumsallaşma süreci yoluyla nesilden nesile aktarılır ve toplumsal yapıyı şekillendirir.

3. Toplumsal Değişim

Toplum dinamik ve sürekli değişen bir yapıya sahiptir.

Toplumsal değişim, doğal ve sosyal değişimler ile teknolojik gelişmelerden etkilenir.

Kültür, inançlar sistemi, değerler, normlar ve toplumsal kurumlar hem toplumsal değişime maruz kalır hem de değişimin kaynağıdır.

4. Toplumsal Değişimle İlgili Kavramlar

4.1. Değişimin Boyutu

Değişim miktarı, ölçeği (büyük, orta, küçük) ve değişen birimin etkisi (pozitif/negatif) birbirinden bağımsız değildir.

Uzun, orta ve kısa vadeli değişimler birbirini etkiler ve tamamlar.

4.2. Değişimin Hızı

Değişimin hızı, değişimin zorlayıcı veya gönüllü olmasına bağlıdır.

Zorlamaya dayalı dışsal değişimler hızlı ve şiddetli olabilir;

Gönüllü ve doğal değişimler ise yavaş ve barışçıldır.

Günümüzde değişimin hızı artmış; önceki yüzyıllarda uzun vadede gerçekleşen değişimler artık kısa sürede yaşanmaktadır.

4.3. Toplumsal Kırılma

Toplumsal sistemin değişime uyum sağlayamaması durumunda kırılmalar ortaya çıkar.

Bu kırılmalar, toplumsal yapının ve düzenin sarsılmasına, kurumların işlev kaybına yol açabilir.

4.4. Barışçıl ve Şiddetli Değişim

Barışçıl değişim, aşamalı, rızaya dayalı ve doğal bir süreçtir.

Şiddetli değişim ise, hızlı, zorlayıcı ve baskı yoluyla gerçekleşen devrimsel dönüşümlerdir.

5. Toplumsal Gelişim ve Gerileme

Toplumsal gelişim, toplumdaki unsurların daha uyumlu ve düzenli çalışması sonucu ortaya çıkan olumlu değişimdir.

Toplumsal gerileme ya da bozulma, toplumun yapısının işlevsellik açısından olumsuz yönde değişmesi olarak tanımlanır.

Değerler, toplumun diğer unsurlarına göre daha yavaş değişir; hızlı ve büyük ölçekli değişimler bazen bozulma olarak algılanabilir.

GENEL HATLARIYLA OSMANLI TOPLUM YAPISI

1. Toplumsal Ögeler

Toplumu anlamak için temel olarak şu toplumsal ögeler dikkate alınır:

- Toplumsal kurumlar
- Toplumsal tabakalar (sınıf, statü, toplumsal hareketlilik)
- Kültür ve toplumsal yapı
- Toplumsal değişme

2. Osmanlı Toplumunun İki Dönemi

Osmanlı toplumu iki temel dönemde incelenir:

Klasik dönem (Nizam-ı Kadim): Oluşma, olgunlaşma, esnekliği kaybetme evrelerini kapsar.

Yenileşme dönemi (Nizam-ı Cedid): Modernleşme ve reform hareketlerinin olduğu süreçtir.

3. Osmanlı Sosyal ve Siyasi Yapısının Genel Özellikleri

Üniter devlet anlayışı: Merkezi otoritenin korunması esastır. (Tevhid geleneği)

Dışa karşı nizam-ı alem (düzen): Osmanlı dış politikada düzeni sağlama amacı taşımıştır.

İçeride çok kültürlülük: Osmanlı çok uluslu ve çok dinli yapısıyla farklı halkları içinde barındırmıştır.

Gelenekçilik: Sosyal yapı ve hukukta gelenekler önemli yer tutar.

Adalet ve refah idealleri: Devletin temel hareket noktasıdır.

İktisadi sistem: Talep yönlü değil, arz yönlüdür.

4. Osmanlı Toplumsal Tabakaları

4.1. İki Temel Zümre

Yönetenler/Askeri zümre:

- Tımar sisteminden, hazineden veya vakıflardan gelir alanlar
- Reayanın vergilerinden muaf tutulurlar
- Yönetilenler/Reaya:
- Üretim yapan ve vergi veren halk
- Yerleşik ya da yarı-yerleşik halk

4.2. Yönetenler/Askeri Zümre Alt Grupları

Saray halkı: Padişah, ağalar, hocalar, hekimler, eminler gibi saray görevlileri

İlmiye zümresi: Medrese eğitilmiş din adamları, şeyhülislam, kadılar ve müftüler

Seyfiye: Kapıkulları, Enderun eğitimi alan devşirme gençler, tımarlı sipahiler

Kalemiye: Devlet dairelerinde görevli idari personel

4.3. Yönetilenler/Reaya Grupları

Yerleşik şehirli: Esnaf, tüccar

Köylü: Tarımla uğraşanlar, tımar ve vakıf topraklarında yaşayanlar

Yarı-yerleşik: Konar-göçerler, yaylak-kışlak hayvancılığı yapanlar

5. Din Açısından Reaya

Müslümanlar: Üstün konumdadır

Zimmi halk (Gayrimüslimler): Devlet himayesinde, cizye vergisi verirler

Müste'men: Osmanlı devletiyle barış içinde olan yabancı devlet vatandaşları

6. Hukuki Statü

Hür halk: Tam haklara sahip Müslümanlar

Köleler: Sınırlı haklara sahip

Devşirme: Hür olmakla birlikte özel statüye sahip

Vakıf sahipleri: Çeşitli hak ve ayrıcalıklara sahiptir

7. Toplumsal Hareketlilik

Osmanlı'da veraset sistemi aristokrasi yaratmaz; yöneticilik yetenek ve eğitimle belirlenir.

Meslekler babadan oğula geçmekle birlikte, kanunen engel yoktur.

Devşirme sistemi sosyal hareketliliğe imkân sağlar.

yüzyılda merkezi otoritenin zayıflamasıyla ortaya çıkan Ayan sınıfı, reaya zümresinden yükselen, yerel gücü elinde tutan zengin ve etkili ailelerden oluşur.

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAPISI: CUMHURİYET DÖNEMİ DEVRİMLERİ

1. Osmanlı'da Demokratikleşme Hareketleri

Osmanlı İmparatorluğu'nda modernleşme çabaları, 19. yüzyılda belirginleşmiş ve aşağıdaki temel belgelerle somutlaşmıştır:

Sened-i İttifak (1808): İlk anayasal nitelikli belge olarak kabul edilir.

Tanzimat Fermanı (1839): Hukuk ve eğitimde reformları başlatmıştır.

Islahat Fermanı (1856): Azınlık haklarını güvence altına almış, eşitlik prensibini vurgulamıştır.

I. Meşrutiyet (1876): Anayasal yönetimin ilanı, ancak kısa sürmüştür.

II. Meşrutiyet (1908): Anayasal yönetimin yeniden tesis edilmesi.

2. Cumhuriyet Dönemi'nin Temel İlkeleri ve Devrimleri

2.1. Cumhuriyet İlkeleri

Cumhuriyetçilik: Halkın egemenliği temel alınır.

Milliyetçilik: Ulusal birliğe vurgu yapılır.

Halkçılık: Toplumsal sınıf ayrımlarını azaltmayı hedefler.

Devletçilik: Ekonomide devletin aktif rolü.

Laiklik: Din ve devlet işlerinin ayrılması.

İnkılapçılık: Sürekli yenileşme ve çağdaşlaşma.

2.2. Cumhuriyet'in Kuruluşu ve Devlet Politikaları

Ulus kavramına vurgu yapılması: Dil, kültür ve ülkü birliği ön plana çıkarılmıştır.

Devlet, toplumu Batılılaştırmak ve modernleştirmek için egemen ve merkezi bir yapı olarak hareket etmiştir.

Bu süreçte toplumsal, siyasi, iktisadi ve hukuki kurumlarda köklü dönüşümler yaşanmıştır.

3. Cumhuriyet Dönemi Devrimleri

3.1. Siyasal Devrimler

Hilafetin kaldırılması (1924): Saltanatın sona erdirilmesi sonrası din ve devlet işlerinin ayrılması.

Cumhuriyetin ilanı (1923): Egemenlik halkta toplanmıştır.

3.2. Toplumsal Devrimler

- Kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmesi (1926-1934)
- Şapka ve kıyafet devrimi
- Tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması
- Lâkap ve unvanların kaldırılması
- Soyadı Kanunu
- Uluslararası saat, takvim ve ölçü birimlerinin kabulü (1925-1931)

3.3. Hukuki Devrimler

Mecelle'nin kaldırılması

Türk Medeni Kanunu'nun kabulü ve laik hukuk düzenine geçiş

3.4. Eğitim ve Kültür Devrimleri

Eğitim birliğinin sağlanması (Tevhid-i Tedrisat, 1924)

Latin alfabesinin kabulü

Türk Tarih ve Dil Kurumlarının kurulması (1931-1932)

Üniversite reformları

Güzel sanatlarda yenilikler

3.5. Ekonomik Devrimler

Aşar vergisinin kaldırılması

Çiftçilerin desteklenmesi ve örnek çiftliklerin kurulması

Sanayiye Teşvik Kanunu ile sanayi yatırımlarının desteklenmesi

Birinci ve İkinci **Beş Yıllık** Kalkınma Planlarının uygulanması (1933-1937)

CUMHURİYET DÖNEMİ DEVRİMLERİ

1. Cumhuriyet Devrimlerinin Anlamı ve Kapsamı

Cumhuriyet devrimleri, yalnızca yönetim şeklinin değiştirilmesini değil; aynı zamanda siyasi, sosyal ve iktisadi kurumların köklü dönüşümünü, toplumsal yapının, sosyal yaşamın ve anlayışın değişimini hedefleyen kapsamlı bir kalkınma projesidir.

Bu devrimler, beş temel alanda gerçekleştirilmiştir:

- Siyasal
- Toplumsal
- Hukuki
- Eğitim ve kültür
- Ekonomik

Cumhuriyet devrimleri, teknoloji, bilim, felsefe, kültür ve sanatın birbirini tamamlayan unsurlar olarak bir bütünlük içinde ele alınmasıyla toplumun modernleşmesini amaçlar.

2. Batılılaşma ve Değişim Süreci

Cumhuriyet devrimleri, yukarıdan aşağıya yapılan bir batılılaşma süreci olarak yürütülmüştür.

Bu süreç kültürel alana ağırlık verilerek, Batı tarzı yaşam biçimlerinin toplumda yerleşmesi hedeflenmiştir.

Batılılaşma sürecinde, özellikle kurumsal düzeyde önemli yenilikler getirilmiş, halkın bu değişikliklere uyum sağlaması zaman almıştır ancak Osmanlı dönemine göre değişim hızı daha yüksektir.

Merkezi otoritenin güçlü olması, tek parti yönetimi ve modern iletişim araçlarının (basın, haberleşme) devrimlerin yayılması ve benimsenmesindeki etkisi büyüktür.

3. Siyasal Alandaki Devrimler

Cumhuriyetin İlanı (1923): Egemenlik halkın olmuştur.

Saltanatın Kaldırılması (1922): Osmanlı saltanatı sona erdirilmiştir.

Hilafetin Kaldırılması (1924): Dini otoritenin siyasi gücünün ayrılması sağlanmıştır.

4. Toplumsal Devrimler

Kılık-Kıyafet Devrimi:

Toplumun Batılı tarzda giyinmesi amaçlanmıştır.

Erkeklerde şapka kullanımı zorunlu hale getirilmiş, kadın kıyafetlerine yönelik resmi düzenleme yapılmamıştır.

Kadın Hakları: Kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmiş; kadınların sosyal hayata katılımı artırılmıştır.

Medreselerin Kapatılması: Laik eğitim sistemine geçiş süreci hızlandırılmıştır.

5. Eğitim ve Kültür Devrimleri

Latin Alfabesinin Kabulü (1928):

Arap harfleriyle Türkçeyi yazmanın zorluğu, okuma-yazma oranının düşük olması sebebiyle değiştirilmiştir.

Yeni alfabeyi öğretmek için Millet Mektepleri kurulmuş, okuma yazma seferberliği başlatılmıştır.

Eğitim Birliğinin Sağlanması: Tevhid-i Tedrisat Kanunu (1924) ile farklı eğitim kurumları birleştirilmiştir.

Türk Dil ve Tarih Kurumları: Kültürel reformların temel taşları olarak kurulmuştur.

6. Hukuki Devrimler

Medeni Kanun'un Kabulü (1926):

İsviçre Medeni Kanunu örnek alınarak Türkiye'ye adapte edilmiştir.

Kadın-erkek eşitliği hukuksal temele oturtulmuştur.

Ceza Kanunu, Ticaret Kanunu, Borçlar Kanunu gibi birçok temel yasa modernleştirilmiştir.

7. Ekonomik Devrimler

Aşar Vergisinin Kaldırılması: Köylünün üzerindeki en büyük vergi yükü azaltılmıştır.

Sanayileşme Teşvikleri:

Sanayiye Teşvik Kanunu ile üretim artırılmış, devlet ekonomiye müdahil olmuştur.

Tarımsal kalkınma için örnek çiftlikler kurulmuştur.

Planlı Ekonomi Yaklaşımı: Birinci ve İkinci **Beş Yıllık** Kalkınma Planları hazırlanmıştır.

8. Cumhuriyet Devrimlerinin Sonuçları ve Toplumsal Etkileri

Modernleşme süreci hızlanmış, toplumsal yapıda yeni kurumlar ve değerler gelişmiştir.

Bazı kesimlerde toplumsal kırılmalar ve direnişler yaşanmış, kırım, karşıt kültürler ve farklı kurumsal yapılar ortaya çıkmıştır.

Basın ve iletişim devrimlerin toplum geneline yayılmasını sağlamıştır.

Kır-kent farklılıkları devam etmiş ve kültürel değişim farklı şekillerde yaşanmıştır.

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAPISI: TÜRKİYE EKONOMİSİNİN DÖNÜŞÜMÜ

1. Osmanlı Dönemi Ekonomisi

- Osmanlı ekonomisi, büyük ölçüde tarıma dayalı, arz yönlü bir üretim sistemine sahipti.
- Küçük ölçekli ticaret yaygındı; ekonomide talep değil, üretim ön plandaydı.
- Ekonomik faaliyetler **daha çok** yerel ve bölgesel düzeyde gerçekleşmekte, üretim araçları sınırlıydı.

2. Türkiye İktisat Kongresi

- TBMM Hükümeti döneminde, Atatürk'ün talimatıyla İzmir'de toplanan kongrenin amacı:
- Savaştan yorgun düşmüş iktisadi birimlerin tanışması
- İhtiyaçların belirlenmesi
- İktisat politikalarına yön verilmesi
- Bu kongre, Cumhuriyet dönemi ekonomik stratejilerinin temelini atmıştır.

3. Teşvik-i Sanayi Kanunu

- Yerli sanayicilerin desteklenmesi amacıyla çıkarılan kanun;
- Sermayenin **%25'inin** Türkler'in elinde bulunmasını sağlamaya çalıştı.
- Hammadde, makine ve yedek parça ithalatında gümrük ve gelir vergisi muafiyetleri getirdi.

4. Büyük Buhran ve Türkiye Ekonomisi

- Küresel ekonomik kriz Türkiye'yi de etkiledi.
- Küçük imalat işletmelerinde iflaslar görüldü.
- İhracat ve ithalatta düşüş yaşandı.
- Keynesyen ekonomik anlayış krizle mücadelede önem kazandı.

5. Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı (1934-1939)

- Türkiye'nin sanayileşmesini hızlandırmak amacıyla uygulamaya kondu.
- Amaç, yerli hammaddelerle üretim yapmak ve dışa bağımlılığı azaltmaktı.
- Plan kapsamında;
- Mensucat sanayii (pamuk, kendir, yün)

- Madencilğe dayanan sanayii (demir, kömür, bakır)
- Selüloz, seramik ve kimya sanayileri geliştirildi.
- Devlet, yüksek ölçekli üretim yaparak ülke ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştı.

6. İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı

- Birinci planın başarısına dayanılarak hazırlandı ancak 2. Dünya Savaşı nedeniyle tam yürürlüğe giremedi.

7. 1950-1961 Dönemi İktisat Politikaları

- Devletçilik ilkesi devam etti ancak serbest piyasa ekonomisi tam olarak uygulanamadı.
- Kırsal alandan kentlere göç başladı ve altyapı, eğitim, sosyal ve kültürel sorunlar ortaya çıktı.
- Tarımda gelişmeler yaşandı ancak sanayi genellikle küçük ölçekliydi.

8. 1962-1980 Dönemi İktisat Politikaları

- 1961 Anayasası, devlete iktisadi ve sosyal hayatın düzenlenmesi görevini yükledi.
- Planlı karma ekonomi modeli benimsendi.
- Ekonomide devlet müdahalesi artarken sosyal politikalar önem kazandı.

9. 1980-1999 Dönemi İktisat Politikaları

- 24 Ocak Kararları ile ekonomik istikrar ve dışa açıklık sağlanmaya çalışıldı.
- Temel hedefler arasında;
- Ekonomiyi dışa açmak
- Serbest piyasa mekanizmasını hâkim kılmak
- KİT ürünlerine zam yapmak
- Faiz ve döviz kurlarını serbest bırakmak
- Yabancı sermaye girişine izin verildi.

10. Stand-by Anlaşması ve Sonuçları (2000-2002)

- IMF ile yapılan anlaşmalarla ülkenin ödemeler dengesi sağlanmaya çalışıldı.
- Yapısal reformlar uygulandı; Dünya Bankası izleyici oldu.
- Kasım 2000 krizi yaşandı.

11. Türkiye'nin Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı (2002 sonrası)

- Ekonominin yeniden yapılandırılması ve istikrarın kalıcı olması hedeflendi.
- Merkez Bankası'nın enflasyon hedeflemesine geçmesi karar aldı.
- Bu süreçte fiyat istikrarı ve makroekonomik dengeye önem verildi.

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAPISI: KENTLEŞME VE KENTSEL DEĞİŞME

1. Kent Kavramının Farklı Tanımları

Kent, demografik açıdan nüfus yoğunluğu ve büyüklüğü ile tanımlanabileceği gibi,

İşlevsel ya da ekonomik ölçüte göre üretim ve ticaret merkezleri olarak da ele alınabilir.

Ayrıca, toplumbilimsel ölçütte, sosyal ilişkilerin çeşitliliği ve karmaşıklığı bağlamında değerlendirilebilir.

Yönetimsel ölçütte ise idari yapı ve yerel yönetimler bakımından tanımlanır.

2. Türkiye'de Kentleşmenin Nedenleri

2.1. İtici Nedenler

- Tarımda makineleşmenin yaygınlaşması sonucu işgücü ihtiyacının azalması, köylerdeki iş olanaklarının kısıtlanması.
- Hızlı nüfus artışı ve toprakların küçük parçalara bölünmesiyle üretim kapasitesinin düşmesi.
- Toprakların büyük sermaye sahiplerinin elinde toplanması ve küçük çiftçilerin ekonomik olarak zorlanması.
- Yatırım eksikliği, güvenlik sorunları ve altyapı yetersizlikleri nedeniyle kırsal alanların boşalması.

2.2. Çekici Nedenler

- Kentlerde **daha fazla** iş imkânı ve ekonomik fırsatlar.
- Yoksulluğu kırma ve gelir artırma beklentisi.
- Daha iyi eğitim olanakları.
- Gelişmiş kültürel ve sportif faaliyetler.
- Sağlık hizmetlerine daha kolay erişim.

2.3. İletici Nedenler

- Ulaşım ve haberleşme alanındaki gelişmeler, kırsal-kentsel geçişi kolaylaştırmıştır.

2.4. Sosyo-Psikolojik Nedenler

- Sosyal tabakalaşma, statü arayışı ve kültürel değişim talepleri kentleşmeyi hızlandırmıştır.

2.5. Dış Nedenler

- Uluslararası ekonomik konjonktür ve küresel gelişmeler kentleşmeyi etkiler.

3. Türkiye'de Kentleşmenin Özellikleri

3.1. Kentleşmenin Niteliği

Türkiye'de kentleşme büyük kentlerin çevresinde yoğunlaşmaktadır.

Nüfusun büyük kentlere göçü ve kentlerin çevresine doğru yayılması, kapitalist kentleşme modelinin tipik özelliklerindendir.

3.2. Kentleşmenin Hızı

Kentleşme hızı, nüfus artış hızından daha yüksektir.

Bu durum, kent nüfusundaki artışın doğal artıştan ziyade göç hareketlerinden kaynaklandığını gösterir.

4. Türkiye'de Kentleşmenin Karşılaştığı Sorunlar

Altyapı ve ulaşım sorunları: Yetersiz ve plansız altyapı, trafik sorunları.

Arsa sorunu: Kentsel alanlarda arsa maliyetlerinin yüksekliği.

Konut sorunu: Yetersiz ve düşük standartlarda konutların yaygınlığı.

Gecekondu sorunu: Plansız yapılaşma ve yasadışı konutlaşma.

Kayıtdışı ekonomi ve çalışma: Resmi olmayan işlerin ve istihdamın yaygınlığı.

4.1. Kentle Bütünleşme Sorunu

Yeni kentliler olarak adlandırılan göçmenler, kent yaşamına uyum sağlamakta zorluk çeker.

Kent içinde sosyal dışlanma ve ayrımcılık yaşanabilir.

5. Kentleşmeye Yönelik Çözüm Arayışları

Kırsal alanların geliştirilmesi ve şartlarının iyileştirilmesi: Göçü azaltmak için altyapı ve sosyal hizmetlerin artırılması.

Kentlerin altyapı ve hizmet kapasitelerinin güçlendirilmesi: Sağlıklı kentleşme için planlama ve yatırımların artırılması.

Yerel yönetimlerin güçlendirilmesi: Daha etkin hizmet sunumu ve yerel karar alma mekanizmalarının geliştirilmesi.

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAPISI: DEMOGRAFİK DÖNÜŞÜM

1. Demografi ve Demografik Analiz

Demografi, nüfusun özelliklerini, dağılımını ve değişimini istatistiksel yöntemlerle inceleyen bilim dalıdır.

Eğitim, milliyet, din, etnik köken gibi kriterlere göre toplumun farklı kesimleri analiz edilir.

Demografi çalışmaları, nüfusun bölgesel dağılımı, kentleşme, göç hareketleri, üretim düzeni ve toplumsal sınıf ilişkileri hakkında bilgi sağlar.

2. Demografik Dönüşüm (Demografik Geçiş) Modeli

Amerikalı demograf Warren Thompson (1929) tarafından ortaya atılmıştır.

Bu model, sanayileşme sürecindeki toplumlarda doğum ve ölüm oranlarındaki değişiklikleri açıklar.

2.1. Demografik Geçişin Üç Evresi

Yüksek doğum ve ölüm oranları evresi: Nüfus büyümesi yavaş ve dengelidir.

Ölüm oranlarının düşmeye başladığı evre: Sağlık ve yaşam koşullarının iyileşmesiyle ölüm oranları düşerken, doğum oranları hala yüksektir; nüfus hızlı artar.

Doğum ve ölüm oranlarının düşük olduğu evre: Doğum oranları da düşer, nüfus artışı yavaşlar ve nüfus stabil veya azalmaya başlar.

3. Türkiye'nin Nüfus Yapısı ve Tarihsel Gelişimi

3.1. 19. Yüzyılda Anadolu Nüfusu

Osmanlı döneminde nüfus, kayıt ve sayımlarla belirli dönemlerde tespit edilmiştir.

Kırsal nüfus yoğunluğu yüksek, büyük şehirler ise az sayıdadır.

Üretim düzeni ve miras sistemi nüfusun yapısını ve hareketliliğini etkiler.

3.2. Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1960)

Osmanlı'dan miras alınan nüfus nitelik ve nicelik olarak yetersizdi.

Savaş ve göçler erkek nüfusunu azaltmıştır.

Doğurganlık artırılmaya çalışılmış, evlenme yaşı düşürülmüş, sağlık politikalarıyla yaşam süresi uzatılmış ve bebek ölümleri azaltılmıştır.

3.3. Kent Nüfusunun Artması ve Anti-natalist Politikalar (1960-2000'ler)

1950 sonrası doğurganlık oranları düşmüş, kentleşme hızlanmıştır.

İç göç hareketleri artmış, nüfus planlaması ve nüfusu azaltmaya yönelik politikalar uygulanmıştır.

3.4. 2000 Sonrası Dönem

Nüfus artış hızında yavaşlama, genç nüfus oranında düşüş ve yaşlı nüfus oranında artış görülmektedir.

Kentleşme oranları artmaya devam etmekte, aile yapısında önemli değişiklikler yaşanmaktadır.

4. Demografik Yaşlanma

Yaşlı nüfus oranına göre toplumlar:

%4'ten az ise genç toplum

%4-6.9 arası olgun toplum

%7-10 arası yaşlı toplum

%10 üzeri çok yaşlı toplum olarak sınıflandırılır.

Demografik yaşlanmanın nedenleri arasında yaşam süresinin uzaması, bebek ölüm oranlarının düşmesi ve doğum oranlarının azalması yer alır.

Türkiye'de ortalama yaşam süresi yaklaşık **78.3 yıldır**; kadınlarda 81, erkeklerde ise 75.6'dır.

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAPISI: AİLE

1. Ailenin Tanımı ve Temel Kavramlar

Aile, toplumsal yaşamın temel yapı taşlarından biri olarak; akrabalık (kan bağı, evlilik, evlat edinme) ve hane halkı (aynı ev veya yerleşim biriminde yaşayan bireyler) kavramlarıyla ilişkilidir.

Schaefer (2013) tanımına göre aile; "Üreme ya da bakım için birincil sorumlulukları paylaşan, kan, evlilik ya da anlaşmaya dayanan diğer ilişki veya evlat edinme yoluyla birbirleriyle bağlantılı insan kümesidir."

Hane halkı ise kan bağı olsun ya da olmasın, aynı çatı altında yaşayan bireylerin oluşturduğu birimdir.

2. Ailenin İşlevleri

Toplumsallaşma: Çocukların toplumun değer ve normlarını öğrenmeleri sağlanır.

Çocuk sahibi olma ve yetiştirme: Neslin devamı ve çocukların gelişimi için temel sorumluluk üstlenilir.

İlişkiyi meşrulaştırma: Evlilik gibi kurumlar aracılığıyla toplumsal düzen sağlanır.

Duygusal paylaşım ve destek sağlama: Aile üyeleri arasında sevgi, dayanışma ve psikolojik destek sağlanır.

Toplumsal statü sağlama: Ailenin sosyal konumu bireylerin statüsünü etkiler.

3. Aile Tipleri

3.1. Geniş Aile

Birden fazla kuşaktan bireylerin aynı evde veya yakın yerleşim biriminde yaşadığı aile biçimidir.

Geleneksel toplumlarda yaygındır; dayanışma ve ortak üretim özellikleri taşır.

3.2. Çekirdek Aile

Anne, baba ve çocuklardan oluşan, modern toplumların temel aile tipi olarak kabul edilen yapıdır.

Daha bağımsız ve bireysel ilişkilerin ön planda olduğu aile modelidir.

3.3. Tek Ebeveynli Aileler

Boşanma, ölüm, ayrılık gibi nedenlerle yalnızca bir ebeveynin çocuklarına baktığı aile yapısıdır.

3.4. Parçalanmış ve Farklılaşmış Aileler

Toplumsal değişimle ortaya çıkan, çekirdek aile yapısından sapmalar gösteren çeşitli aile biçimleridir.

4. Aile ve Evlilik Türleri

Ataerkil Aile: Erkek egemen, kararların genellikle erkek tarafından alındığı yapıdır.

Anaerkil Aile: Kadın egemen aile yapısıdır.

Endogami: Kendi sosyal grubundan evlilik.

Egzogami: Dış sosyal gruptan evlilik.

Monogami: Tek eşlilik.

Poligami: Çok eşlilik, Osmanlı'da yönetim kesiminde görülen uygulamalardır.

5. Yerleşim Türlerine Göre Aile

Patrilokal Yerleşim: Evlilik sonrası çiftin erkeğin ailesinin yanına yerleşmesi.

Matrilokal Yerleşim: Çift, kadının ailesinin yanına yerleşir.

Neolokal Yerleşim: Yeni ev kuran çiftin kendi bağımsız evine taşınması.

6. Osmanlı Devleti'nde Aile Yapısı

Osmanlı toplumunda genellikle çekirdek ve geniş aile yapıları mevcuttu.

Ataerkil aile yapısı egemen oldu.

Patrilokal yerleşim yaygındı.

Tek eşlilik genel olmakla birlikte, özellikle yönetsel kesimde çok eşlilik görülebilmekteydi.

yüzyılda Batılılaşma süreci aile yapısını da etkilemiş, kadınların eğitim hayatına katılımı başlamıştır.

7. Cumhuriyet Döneminde Aile Yapısındaki Değişimler

Kadınların haklarında ilerleme sağlanmış (seçme ve seçilme hakkı, eğitimde eşitlik).

Karma eğitime geçiş sağlanmış, Medeni Kanun ilan edilmiştir.

Toplumsal cinsiyet rollerinde dönüşüm başlamış, ancak **1950, 1960 ve 1970**'lerde geleneksel roller devam etmiştir.

8. 1950-1970 Dönemi Aile Yapısı

Kadınların iş gücüne katılımı artmış, ancak aile içi rollerin bir kısmı korunmuştur.

İç ve dış göçler aile yapısını değiştirmiştir.

9. 1980'li Yıllar ve Sonrası

Televizyon ve teknolojinin aile hayatına etkisi artmıştır.

Kadınların hizmet sektöründe iş hayatına katılımı yükselmiştir.

Feminist hareketler toplumsal cinsiyet rollerinin sorgulanmasına katkıda bulunmuştur.

10. Günümüzde Aile Yapısı

Geniş aileden çekirdek aileye dönüşüm sürmektedir.

Farklı aile tipleri ortaya çıkmıştır.

Aile reisliği kavramı kaldırılmıştır.

Ataerkil yapı hala etkisini sürdürmektedir.

Eğitim seviyesinin yükselmesi aile yapılarını şekillendirmektedir.

İş-yaşam dengesi politikaları geliştirilmektedir.

11. Güncel Aile Sorunları

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve aile içi şiddet devam etmektedir.

Kuşaklararası çatışmalar artmaktadır.

Uzun süreli bakım ve okul öncesi bakım hizmetlerine ihtiyaç bulunmaktadır.

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAPISI: TÜRKİYE'DE GENÇLİK

1. Gençlik Kavramı ve Tanımı

UNESCO'ya göre gençlik, 15-**24 yaş** aralığını kapsayan dönemdir. Bu dönem, insanın bedensel, ruhsal, sosyal gelişim ve kişilik oluşumunda hassas bir evreyi temsil eder.

Türkiye'de 2018 ADNKS verilerine göre yaklaşık **13 milyon** genç bulunmaktadır.

2. Gençliğin Farklı Kategorilere Ayrılması

Gençlik, aşağıdaki faktörlere göre farklı kategorilerde değerlendirilmektedir:

- Yaşanan yer (kırsal/kent)
- Cinsiyet
- Eğitim durumu
- Çalışma durumu
- Ekonomik gelir farklılıkları
- Din

3. Türkiye'deki Kuşaklar ve Özellikleri

3.1. Sessiz Kuşak (1920-1945)

Uyumlu, kanaatkar, çalışkan, otoriteye saygılıdır.

Savaş ve yokluk koşullarını yaşamış nesildir.

3.2. Bebek Patlaması Kuşağı (1946-1964)

İkinci Dünya Savaşı sonrası doğan kuşaktır.

Kuralcı, çalışkan ve başarı odaklıdır.

3.3. X Kuşağı (1965-1979)

Şüpheli, rekabetçi, iş odaklı ve mücadeleci özellikler taşır.

Daha az çocuk sahibi olma eğilimindedir.

3.4. Y Kuşağı (1980-2000)

Girişimci, özgüvenli, gerçekçi ve teknolojiye hakim bir kuşaktır.

Akran görüşlerine önem verir.

3.5. Z Kuşağı / Milenyum Kuşağı (2000 sonrası)

Yaratıcı, tüketici, iletişime açık ama yalnızlık yaşayan bir nesildir.

Teknoloji yaşamlarının temelidir.

4. Cumhuriyet Dönemi Gençlik Politikaları

Milli eğitim politikası kapsamında laik, devletçi, idealist ve cumhuriyet değerlerine bağlı gençlik yetiştirilmesi hedeflenmiştir.

Evrensel değerlerin gençlere aşılması amaçlanmıştır.

5. 1960-1970'li Yılların Gençliği

Savaş ve yokluk görmüş nesildir.

Kentleşme, iç göç, arabesk kültür, ideolojik kamplaşmalar ve toplumsal sorunlara duyarlılık ön plandadır.

6. 1980-1990'lı Yılların Gençliği

Siyasal polarizasyon ve darbe sonrası apolitik gençlik tanımlanır.

Liberal ekonomiye geçiş ve Batı tarzı yaşam biçimleri benimsenmiştir.

Teknolojik gelişmelerle dünyaya açılma gerçekleşmiştir.

7. 2000'li Yılların Gençliği

Teknoloji hakimiyeti belirgindir; bilgisayar, telefon, tablet kullanımı yaygındır.

İnternet ve sosyal medya ile sanal dünya önem kazanmıştır.

Kitap ve basılı medyadan uzaklaşma ve farklılaşan değerler görülmektedir.

Yüksek öğretimde gelişmeler yaşanmıştır.

8. Günümüz Gençliğinin Sınıflandırılması

Kaderci gençlik: Yaşam koşullarına teslim olmuş.

İsyankar gençlik: Mevcut duruma karşı çıkan.

Uysal gençlik: Otoriteye uyumlu.

Toplumcu gençlik: Toplumsal sorunlara duyarlı.

Gözü dışarıda gençlik: Yurtdışı olanaklarına yönelen.

9. Gençlik Sorunları

- Kimlik ve kültür krizleri
- Kuşaklararası çatışmalar
- İşsizlik ve ekonomik sorunlar
- Eğitim problemleri

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAPISI: EĞİTİM

1. Eğitim Kurumu Nedir?

Eğitim kurumu, bir toplumdaki bireylerin eğitimle ilgili ilişkilerini düzenleyen sosyal yapıdır.

Her toplumda, tarihsel süreçte, çağın özelliklerine, kültüre ve yaşam biçimine göre eğitim kurumlarının niteliği ve içeriği farklılaşır.

Eğitim kurumları toplumun ihtiyaçlarına göre biçimlenir ve toplumsallaşma sürecinin önemli bir parçasıdır.

2. Eğitimin İşlevleri

2.1. Açık İşlevleri

Toplumsallaştırma ve kültürün aktarımı: Eğitim, toplumun ortak değerlerinin, normlarının, inançlarının ve bilgilerinin yeni nesillere aktarılmasını sağlar.

Mesleki beceriler kazandırma: Eğitim bireylere iş yaşamında gerekli bilgi ve becerileri kazandırır.

Bir arada yaşama kültürü kazandırma: Toplumun üyeleri arasında uyum ve iş birliği geliştirilir.

2.2. Gizli İşlevleri

Suç oranlarını azaltma: Eğitim yoluyla bireyler toplumsal normlara uyma eğilimi kazanır.

İşsizliği azaltma: Mesleki eğitimin artırılması, işgücü piyasasına katılımı kolaylaştırır.

Dikey toplumsal hareketliliği azaltma: Eğitim eşitsizlikleri, sosyal sınıflar arası hareketliliği sınırlayabilir.

Çalışan ebeveynleri destekleme: Eğitim kurumları çocuk bakımında yardımcı olur.

3. Eğitimin Tarihsel Gelişimi

Tarım toplumlarında eğitim: Daha çok dini ve pratik bilgiye dayanır.

Sanayi toplumlarında eğitim: Kitle eğitimi önem kazanır, ezberci sistem yaygındır.

Sanayi sonrası toplumlarda eğitim: Yenilikçi eğitim modelleri ve teknoloji kullanımı ön plana çıkar.

Özel eğitim kurumlarının ortaya çıkması: Eğitimde çeşitlilik ve erişim artar.

4. Osmanlı Devletinde Eğitim

Eğitim kurumları farklı sosyal sınıflara göre ayrılmıştır:

Enderun: Sarayda eğitim gören askeri zümre.

İlmiye: Dini ve bilimsel eğitim veren kurumlar.

Sıbyan mektepleri: İlköğretim seviyesinde genel eğitim.

Medreseler: Orta ve yüksek öğretim veren dini eğitim kurumları.

yüzyıldan itibaren Batı tarzı ve yabancı dille eğitim veren okullar kurulmuştur.

5. Eğitimde Sınıflandırmalar

- Formal (resmi) ve informal (gizli) eğitim
- İlköğretim, orta öğretim, yüksek öğretim
- Yaygın eğitim ve örgün eğitim
- Yaşam boyu öğrenme kavramı

6. Cumhuriyet Döneminde Eğitim

Tevhid-i Tedrisat Kanunu (1924): Eğitim birliği sağlanmıştır.

Okuma yazma seferberliği ve millet okulları: Okuryazarlık artırılmıştır.

Harf inkılabı ve Latin alfabesinin kabulü (1928): Eğitim dili modernize edilmiştir.

Karma eğitime geçiş: Kız ve erkek öğrenciler birlikte eğitim görmüştür.

Üniversitelerin kurulması ve Köy Enstitüleri: Eğitimde modernleşme ve yaygınlaştırma çabaları artmıştır.

7. Günümüzde Türk Eğitim Sisteminin Özellikleri

7.1. Yapısal Özellikler

Kitle eğitimi hâkimdir ve ezberci eğitim yöntemi hala yaygındır.

Eğitim sistemi bürokratik yapıdadır.

Sürekli değişen sınav sistemi ve müfredat, eğitimde istikrarı zorlaştırmaktadır.

Özel eğitim kurumlarının sayısı ve etkisi artmaktadır.

7.2. Teknolojik Gelişmeler

Eğitimde teknoloji kullanımı ve uzaktan/online eğitim modelleri hızla yaygınlaşmaktadır.

7.3. Eğitimde Eşitsizlikler ve Sorunlar

Eğitimde fırsat eşitsizlikleri devam etmektedir.

Meslek tercihleri konusunda belirsizlikler bulunmaktadır.

Mesleki eğitim sisteminin güçlendirilmesi gereklidir.

Eğitim personelinin gelişimi önemlidir.

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAPISI: BİLGİ TOPLUMU VE TÜRKİYE

1. Farklılaşan Toplum ve Yeni Toplum Düzeni

1960'lı yıllardan itibaren, ileri endüstrileşmiş ülkelerde toplumsal yapının temel karakteristiklerinde köklü değişim eğilimleri gözlemlenmiştir.

Bu değişim, endüstri toplumundan farklı yeni bir toplum biçiminin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Bu yeni toplum biçimi için farklı adlandırmalar kullanılmıştır:

- Modernlik sonrası çağ
- Burjuva sonrası toplum
- Post-endüstriyel toplum
- Bilgi toplumu
- Ağsı toplum vb.

2. Bilgi Toplumunun Temel Özellikleri

Bilgi toplumunun temel eksen: "Bilgi güçtür."

Bilgi, stratejik bir kaynak olarak görülür ve ekonomik rekabet gücünü belirler.

Bilgi toplumu; yenilenme, sürdürülebilirlik ve rekabet gücünü destekleyen teknolojik ve yapısal bir dönüşüm sürecidir.

3. Bilgi Teknolojilerinin Gelişmekte Olan Ülkelere Sağladığı Toplumsal Fırsatlar

Bilgi teknolojileri, gelişmekte olan ülkelerde toplumsal fırsatların artmasında büyük eşitleyici rolü oynamaktadır.

Bu fırsatlar arasında:

İnsan kaynağı sorunlarının çözümü

Sağlık programlarının etkin yönetimi, özellikle bulaşıcı hastalıklar için çözümlerin yaygınlaştırılması

Eğitimin yaygınlaştırılması

Yoksullukla mücadele programlarının daha etkin yürütülmesi

Demokratik fikirlerin yaygınlaşması ve toplumsal kabulünün sağlanması yer alır.

4. Dijital Bölünme

Dijital bölünme, bireyler, haneler, firmalar ve bölgeler arasında bilgi teknolojilerine erişim ve bu teknolojilerin yarattığı imkanlardan yararlanma konusunda ortaya çıkan farkları ifade eder.

Bu farklılıklar kıtalar, ülkeler, bölgeler, şehirler, kır-kent nüfusu, etnik köken, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, sosyo-ekonomik statü gibi faktörlere bağlıdır.

5. Bilgi Çağı Trendlerinin Türkiye'ye Etkileri

Sektörel değişim yaşanmıştır:

Tarımın ekonomik ağırlığı düşmüştür.

İşgücünün mesleki dağılımında ofis işlerinin payı artmıştır.

Bilişim sektörünün gelişimi göreceli olarak yavaş seyretmiştir.

6. Eğitimde Yaşanan Dönüşümler

Eğitime ayrılan kaynakların artırılması gereği ortaya çıkmıştır.

Kaynak yetersizliği ve kalite sorunları devam etmektedir.

Eğitim ve istihdam arasında güçlü bağlantılar kurulmuştur.

Eğitim sistemindeki hızlı değişim, standartlaşma ihtiyacını doğurmuştur.

7. Türkiye'de ARGE, Bilgi Teknolojilerine Erişim ve E-Okuryazarlık

Bilgi toplumunun altyapısını oluşturan öğeler: telefon, bilgisayar, faks, uydu haberleşmesi ve genel ağ kullanımıdır.

Türkiye'de telefon ve internet hatları yaygın olmakla birlikte, OECD ülkeleri arasında bilim, teknoloji ve insan gücü bakımından son sıralarda yer almaktadır.

ARGE harcamalarının **%35'i** özel sektöre aittir. Üniversite-sanayi işbirliği zayıftır.

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAPISI: TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL SORUNLAR

1. Çalışma Hayatıyla İlgili Sorunlar

1.1. İşsizlik

Türkiye'de işsizlik oranları yüksek seyretmekte, bu durum hem bireysel hem de toplumsal refah üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Genç işsizliği, genel işsizlik oranından daha yüksek olup, özellikle eğitilmiş gençler arasında ciddi bir sorun olarak ön plana çıkmaktadır.

1.2. İşgücüne Katılım Oranları

Türkiye'de toplam işgücüne katılım oranları gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında düşüktür.

Kadınların işgücüne katılım oranları özellikle düşüktür ve kadınların iş yaşamındaki dezavantajları sosyal eşitsizliğin önemli bir boyutunu oluşturur.

1.3. İş-Yaşam Dengesi

Kadınlar ve erkekler için iş ve aile yaşamını dengeleyici politikaların yetersizliği, iş yaşamına katılımı ve verimliliği olumsuz etkilemektedir.

1.4. Kayıt Dışı Çalışma

Türkiye’de kayıt dışı çalışma oranları yüksektir ve bunun başlıca sebepleri arasında yüksek işsizlik oranları, düşük eğitim seviyesi, gelir eşitsizliği ve yetersiz denetim sayılmaktadır.

2. Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Yoksulluk

Gelir dağılımındaki adaletsizlik, sosyal sorunların temel nedenlerinden biridir.

İşsizlik, ekonomik krizler, siyasal istikrarsızlıklar, hızlı nüfus artışı, düşük eğitim düzeyi, çalışma hayatındaki değişimler ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığı gelir eşitsizliğini artıran faktörlerdir.

3. Çarpık Kentleşme ve Hızlı İç Göç Sorunları

Kentleşmenin hızlı ve plansız olması, altyapı sorunlarını derinleştirirken, gecekondulaşmaya ve barınma sorunlarına yol açmaktadır.

Deprem bölgelerindeki yapılaşma sorunları ve sosyal izolasyon gibi problemler kent yaşamının zorluklarını artırmaktadır.

Ayrıca, ulaşım ve trafik sorunları, çevre kirliliği ve yüksek kira fiyatları sosyal yaşamı olumsuz etkilemektedir.

4. Göçle Birlikte Gelen Sorunlar

Türkiye, Suriye, Irak, Afganistan ve Somali gibi ülkelerden gelen göçmenlerle birlikte sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan yeni sorunlarla karşılaşmaktadır.

Kayıtdışı ekonomi ve işgücü piyasasında ücretlerin düşmesi, işsizlik oranlarının artması göçün yarattığı olumsuz etkiler arasındadır.

Kültürel çatışmalar, sosyal dışlanma, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim sorunları göçle ilişkili temel toplumsal sorunlardır.

5. Engellilik Sorunları

Engelliler, ulaşım, erişilebilirlik, istihdam ve eğitim alanlarında çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır.

Eğitim ve istihdam olanaklarının yetersizliği, sosyal entegrasyon süreçlerini zorlaştırmaktadır.

6. Toplumsal Alanda Şiddet

Türkiye’de genel şiddet olgusu ve suç oranları artış göstermektedir.

Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet önemli sosyal sorunlar arasında yer almaktadır.

Ayrıca hayvanlara ve çevreye yönelik şiddet gibi farklı şiddet türleri de toplumsal sorunların boyutlarını genişletmektedir.